

Sz. Molnár Szilvia

A testhatárok eltolása John Scalzi militarista SF ciklusában

Absztrakt. John Scalzi *Old Man's War* ciklusa olyan világban játszódik, ahol az emberek Földön kívüli bolygókat népesítenek be, és az univerzumban folyamatosan zajlik a lakható világok gyarmatosítása nemcsak a humánok, hanem idegen lények által is. Kíméletlen harc folyik az élhető világokért. Tanulmányomban az emberi test határainak eltolásán, a testmódosítás hatásának motorikus és szenzorikus következményein, valamint az emberi tudatra gyakorolt hatásain gondolkodom Scalzi regényciklusa és a zsáner, a militarista SF keretében.

John Scalzi *Old Man's War* ciklusában¹ a Földet a Gyarmati Szövetség védelmezi ellenségeitől, cserébe a Föld adja a gyarmatok (új bolygók) telepeseit és a Gyarmati Véderő katonáit. A GyV-be 75 évesen lehet belépni, ám aki belép, örökre elhagyja a Földet, és a saját génjei alapján klónozott új, módosított testet kap, amelybe áttöltik a tudatát – így válik a Gyarmati Véderő reguláris katonájává.

Nézzük először is a Gyarmati Véderő által kifejlesztett módosított testet, amely rendkívüli képességekkel bír: a bőr klorofilt tartalmaz, ennek okán zöld színű, és saját energiaforrásként funkcionál; a vér intelligens részecskékből áll, több oxigént szállít, képes megállítani a vérzést, detoxikál; a szem nagyobb felbontású, sötétben is látni vele; az érzékek megnövelt küszöbvel működnek minden területen; az izomerő jelentősen megnövelt, a reakcióidő sokkal gyorsabb; az agyba ültetett gép (AgyGép²) online kommunikációt tesz lehetővé, és irányítja a testfunkciókat.

A katonáknak módosított testükben nagyobb esélyük van a túlélésre olyan fajokkal szemben, amelyeket nemcsak hogy nem ismernek, de néhányat még csak elképzelni sem tudnak. A testmódosítás a militarista SF paradigmájába azért is illeszkedik szervesen, mert az ellenségkép ismeretlen, kiszámíthatatlan, és mindenképpen más paraméterekkel rendelkezik, amire alaposan fel kell készülni. Itt vannak például a covanduk.

Mire megérkeztünk Cova Bandára, már a teljes kiborulás szélén álltam. Talán éppen a covanduk miatt, akik sok tekintetben az emberi faj szakasztott másai: kétlábúak, emlősök, elképesztően tehetséges művészek, főleg költészetben és drámában jeleskednek, gyorsan szaporodnak, és szokatlanul agresszívak, amikor az univerzumból és az ő helyükről van szó. Az emberek és a covanduk gyakran harcoltak ugyanazért a gazdátlan területért. Sőt, a Cova Banda eredetileg emberi település volt, csak aztán egy helyi vírus miatt a telepések csúnya pluszvégtagokat és gyilkos pluszszemélyiséget növesztettek.

1 *Vének háborúja* 2012, *Szellemhadtest* 2013, *Az utolsó gyarmat* 2013, *Zoé története* 2013, *A lázadás hangjai* 2014, Budapest: Agave Könyvek.

2 A *Vének háborúja* című regényben a fordító még a FejGép kifejezést használja, a *Szellemhadtest*től kezdve viszont már az AgyGép-et.

A vírus a covanduknak nem okozott fejfájást; simán beköltöztek. Hatvanhárom év elteltével a Gyarmati Szövetség tudósai végre kifejlesztettek egy vakcinát, és vissza akarták kapni a bolygót. Pechjükre a covanduknak (ismét csak nagyon emberi módon) nem volt ínyére az osztozkodás. Úgyhogy mentünk harcolni a covanduk ellen.

Akik közül a legmagasabb sincs három centi.

[...] Így kell harcolni ellenük: rájuk lépsz.

[...] Órákon keresztül ezt csináltuk, átgázoltunk Cova Banda fővárosán, itt-ott megálltunk, rakétával megcéloltunk egy öt-hat méter magas felhőkarcolót, és egyetlen lövéssel ledöntöttük. Volt a szakaszunkban, aki inkább puskával lőtt be egy épületbe, hogy a lövedék, ami elég nagy, hogy levigye egy covandu fejét, ide-oda patogjon belül. De főleg tapostunk. Godzilla, a híres japán szörny, aki már ikszedik virágkorát élte, amikor elhagytam a Földet, itt abszolút otthon érezte volna magát.³

A militarista SF egyik legnépszerűbb filmes és irodalmi toposza mindig is a *kiképzés* volt a maga kerek narratívájában, amelynek elmaradhatatlan kellékei többek között az ordítózó-gyalázkodó őrmester, a test korlátait feszegető erőnléti próbatételek, a barakki élet, a büntetések és a kinevezések, az ellenség tanulmányozása és a fegyverhasználat.

A kiképzés eredetét tekintve a hősről szóló elbeszélések az egyik legrégebbi szüzséjére, az átmeneti rítusra vezethető vissza, a férfivá válás narratívájára. A kiképzéstörténetek az *átváltozás* rituáléját jeleníti meg a modern militarista elbeszélésekben.

Azon túl, hogy a kiképzés mint a test képességeinek fejlesztése, erejének növelése, érzékeinek kiterjesztése a militarista SF-zsánerben ilyen hangsúlyos szerepet kap, Scalzinál újdonság még, hogy kulcsfontosságúvá válik ennek a kiterjesztésnek a *reprezentációja* is, az emberi *tudat* működése, a testet érzékelő-irányító agyi tevékenység megváltozása.

A kiképzés ezért Scalzinál elsősorban az új test megtanulását jelenti – nem a fizikai erőnlét megnövelését edzéssel, hanem a már megnövelt erőnlét és új képességek használatának/intergrációjának minél gyorsabb megtanulását. Test és tudat összehangolását. Mindez persze a jól ismert kiképzéstoposzok keretében történik:

1. Az ordítózó-gyalázkodó őrmester

– Jézus a pálcikán – mondta Antonio Ruiz főtörzsőrmester, miután végig nézett rajtunk, a hatvan újoncon a kiképzőszakaszban, ahol (reményeink szerint) nagyjából vigyázzban álltunk a Delta Bázis siklókikötőjének aszfaltján. – Ezek szerint máris elvesztettük az egész rohadt univerzumért folytatott háborút. Ahogy így elnézem magukat, a „reménytelen csürhe” szavak pattannak ki a fejemből. Ha maguk a Föld krémje, nyugodtan behajolhatunk, hogy a csáposok beakaszthassanak hátulról.⁴

Ugyanakkor reflektált maga a zsáner is az elbeszélő által:

Antonio Ruiz főtörzsőrmester mintha egy szereplőválogatás győztese lett volna. Pontosan olyan volt, ami egy kiképzőtől elvárható: nagydarab, dühös, és az

3 VH, 153.

4 VH, 97.

első pillanattól igencsak színesen káromkodott. A következő percekben biztos belemászik az egyik vihógó újonc arcába, vaskos szavakkal illeti a felmenőit és száz fekvőtámaszt csináltat vele. Hetvenöt évnyi háborúsfilm-nézés után erre számít az ember.⁵

2. A váratlan ébresztő:

A Béta Pyxidisen egy nap huszonkét óra tizenhárom perc huszonnégy másodperc hosszú. Ebből két egész órát alhattunk. Ezt a bájos tényt az első éjszakán érttettem meg, amikor Seggfej olyan fülsüketítő szirénázással ébresztett, hogy valósággal kigurultam a priccsemről, ami persze a felső volt. Gyorsan ellenőriztem, nem tört-e el semmim, majd elolvastam a koponyámban lebegő feliratot. *Perry szakasziparancsnok, ezúton tudatjuk, hogy van – itt egy szám következett, ami akkor egy perc negyvennyolc másodperc volt és gyorsan csökkent –, amíg Ruiz főtörzsőrmester és segítői belépnek a barakkjukba. A szakasza legyen vigyázállásban, mire belépnek. Amelyik újonc nem lesz vigyázállásban, megrovást kap, és ez a maga szolgálati lapjára is felkerül.*

Azonnal továbbítottam az üzenetet a rajparancsnokaimnak a kommunikációs csoport révén, amit előző nap csináltam nekik, majd általános riadót küldtem a szakasznak a FejGépen, és felnyomtam a barakk világítását. Pár pillanatig tartott a szórakoztató látvány, ahogy a szakaszban mindenki felriad valamiféle zajra, amit csak ő hallott. A legtöbben teljes értetlenségben, de azért kiugrottak az ágyból; a még fekvőket a rajparancsnokokkal megragadtuk és kirántottuk. Egy percen belül mindenki vigyázban állt, a maradék pár másodpercben meggyőztük azt a néhány különösen lassú újoncot, hogy most nincs idő huzyni vagy öltözni, csak ott állni és nem kiakasztani Ruizt, amikor belép. Nem mintha fikarcnyit is számított volna az erőlködésünk.⁶

3. A kiképzés első hete:

Huszonöt kilométer futás. Százméteres sprintek hét másodperc alatt. Egy helyben ugrás száznyolcvan centi magasra. Kétszáz kiló szabadsúly megemlése. Több száz felülés, húzódkodás, fekvőtámasz. Ahogy Ruiz mondta, nem megcsinálni volt nehéz – hanem elhinni, hogy meg lehet csinálni.⁷

4. Új fegyverek használata:

Letérdeltem, kivettem a fegyvert a műanyag csomagolásból. Annak ellenére, amit Ruiz mondott, az MP-35 nem látszott különösebben veszedelmesnek. Volt súlya, de nem volt ormótlan, inkább jól kiegyensúlyozott és kezelhető méretű. A tusán volt egy matrica: FejGép AKTIVÁCIÓ: kapcsolja be a FejGépet, és mondja neki: MP-35 aktiválása, sorozatszám ASD-324-DDD4E3C1.

– Hé, Seggfej. MP-35 aktiválása, sorozatszám ASD-324-DDD-4E3C1.

MP-35 ASD-324-DDD-4E3C1 aktiválva John Perry GYV-újonc részére, válaszolt Seggfej. Töltse be a muníciót. Egy apró ábra lebegett a látóterem sarkában, az mutatta, hogyan töltsen meg a fegyvert. Felvettem a tömböt, ami a munícióm volt... és majdnem orra estem. Rohadt nehéz volt; nem vicceltek a „nagy sűrűség”-gel. Belenyomtam a fegyverbe. Erre eltűnt az ábra, és helyette az jelent meg:

5 VH, 97.

6 VH, 109–110.

7 VH, 111.

Tüzelési opciók

Megjegyzés: egy típus használata csökkenti a többi típus mennyiségét.

Messzehordó lövedék: 200

Szórólövedék: 80

Gránát: 40

Rakéta: 35

Láng: 10 perc

Mikrohullám: 10 perc

Jelenleg beállítva: Messzehordó lövedék

– Átállítás szórólövedékre – mondtam.

Szórólövedék kiválasztva, felelte Seggfej.

– Állítás rakétára.

Rakéta kiválasztva, felelte Seggfej. Válasszon célpontot. Egyszeriben a szakasz minden tagja zöld célkörvonalat kapott; amikor egyenesen ránéztem valakire, villanást láttam. Mi a fene, gondoltam, és kiválasztottam Martin rajának egyik újoncát, Toshimát.

Célpont kiválasztva, erősítette meg Seggfej. *Tüzelhet, törölheti a célpontot vagy új célpontot választhat.*

– Ejha. – Töröltem a célpontot, és csak bámultam az MP-35-öt. Alanre néztem, aki mellettem dajkálta a fegyverét. – Félek a fegyveremtől.

– Nekem mondd? Az előbb majdnem gránátot eresztettem beléd.⁸

5. Az ellenség tanulmányozása:

Egy másik alkalommal Oglethorpe megkérdezte tőlünk, mi a földi katonák egyetlen előnye a GYV katonáival szemben. – Nem a kondíció és nem a fegyver, ezekben egyértelműen előttük járunk. A Földön a katonák egyetlen előnye, hogy pontosan tudják, ki az ellenség, és bizonyos határon belül azt is, hogyan fog zajlani a csata: milyen csapatokkal, fegyvernemekkel, célokkal. Ezért aztán az egyik háborúban vagy bevetésen szerzett tapasztalat közvetlen alkalmazható máshol, még ha a háború oka vagy a csata célja teljesen különbözik is.

– A GYV-nek nincs meg ez az előnye. [...] A GYV katonái mégis egyik csatából a másikba mennek. Ez az egyik oka annak, miért olyan nagy a halálozási ráta a GYV-ben: minden csata új, minden harci helyzet, legalábbis a részt vevő katona számára, egyedi. Ha valamit kamatoztathatnak ezekből az órákból, akkor azt értse meg: bármi fogalmuk van a háborúról, felejtse el. Az itteni kiképzésük némileg kinyitja a szemüket arra, mi várhat majd magukra odakint, de ne feledjék, hogy gyalogság lévén sokszor maguk találkoznak elsőként új ellenséges fajokkal, amelyek módszerei és motivációi ismeretlenek, sőt gyakran megismerhetetlenek. Muszáj, hogy gyorsan kapcsoljanak, és nem szabad azt feltételezniük, hogy ami korábban bevált, most is jó lesz. Az elég gyors módja a halálnak.⁹

A kiképzés Scalzinál abból a szempontból tér el tehát leginkább a megszokottól, hogy a hangsúlyt a *tudat kondicionálása* kapja, méghozzá azért, hogy a katonák elhiggyék, mi mindenre képesek, hogy megszokják testük új határait, és új testsémát építsenek fel magukban.

Az emberi test módosítása elég régóta része a militarista SF zsánerének, gyökerei azonban még ennél is régebbre nyúlnak vissza. A testmódosítás mint koncepció egyik hagyománya – szigorúan a militarista SF kontextusában maradvá, különben nagyon messzire mehetnénk el – a szuperhősök korába

8 VH, 115–116.

9 VH, 119.

vezet vissza. A *szuperhőskébe*, aki minden probléma nélkül alakul át egyik pillanatról a másikra különleges képességekkel bíró rendfenntartó erővé. A másik hagyománya a cyberpunk irodalomban található, ahol különböző szerveket *implantátumokkal* helyettesítenek az emberben. A harmadik megkerülhetetlen tradíciót a harci *robot* jelenti (példaként vegyük, mondjuk, a *Battlestar Galactica*-ban a „centurion”-t), amely felépítésében az emberre hasonlít (ahogy a belőle fejlesztett „skinjob” is, amelyben a robottest összeolvad az emberi testtel), és bár emberi külsővel rendelkezik, képességei jóval fejlettebbek. Az népszerű SF széria a robot („cylon”) és az ember keveredésének történelmi lehetőségeit és következményeit feszegeti. (A cylon függetlenségének bizonyos fokán önálló fajként tekint magára, és az emberi külső megalkotásával kezd kísérletezni, ők fejlesztik ki a skinjobokat is.) A GyV katonái hibrid figurák, gyakorlatilag mindegyik hagyományból továbbvisznek valamit magukban: szuperképességeket, implantátumokat és emberfeletti harci képességeket (például az IntelliVér kifejezett utasításra akár robbanni is képes, akár szünyogot, akár ellenséges lényt akar megsemmisíteni vele az ember).

A testmódosítások és testkiterjesztések általában a katonai erő növelésének és a katonák – nehéz körülmények közötti – életben tartásának szolgálatában állnak. Nézzük például a militarista SF műfaj két klasszikusának, Robert A. Heinleinnek a *Csillagközi invázió* (*Starship Troopers*) és Joe Haldemannak az *Örök háború* (*Forever War*) című regényét ebből a szempontból.

A *Starship Troopers*-ben a harcosok páncélozott, sugárhajtású erővértet húznak magukra, amelyben nagyobb tudnak ugrani, és amely megnöveli az izomerejüket, de élesebbé teszi a látásukat és a hallásukat is („Az erővértet elég, ha viseli az ember. [...] Az erővért visszacsatolása lehetővé teszi, hogy tökéletesen utánozza viselője bármilyen mozgását, ám a vért ereje az ember erejének a többszöröse.”). A *Forever War*-ban olyan harci szkafandert húznak magukra, amely a történet elején még csupán mint harci fegyver funkcionál, idővel azonban (és itt évszázadokról, sőt egy egész évezredről beszélhetünk a történet idejének keretében) fejlesztéseken esik át („Ha elveszíted a karod vagy lábad egy részét, a tizenhat pengeéles Írisz-zár közül az egyik a végtag köré záródik egy hidraulika prés erejével, szépen levágja a felesleges részt, és lezárja a ruhát, mielőtt a robbanásszerű, halálos dekompresszió bekövetkezik. Aztán a traumarendszer lép működésbe: megtisztítja a csonkot, pótolja az elvesztett vért, és telenyomja az embert boldogság-lötytyel meg sokktalanítóval.”).

Ehhez képest az *Old Man’s War* ciklus még két újítással áll elő: először is már nem egy testre húzott külső burok jelenti az érzékelés kiterjesztését és az izomerő megnövelését, hanem magát az emberi testet módosítják genetikai szinten, hogy új képességek hordozója legyen. Másodszor a módosított testhez módosított tudatot is kapnak a katonák, egy agyba ültetett számítógépet, amely új testüket a tudatukat hangolja össze, ami egy meglehetősen intenzív tanulási folyamat. A tudat új test feletti hatalomátvétele ugyanis nem automatikus, ahogyan a szuperhősök esetében.

A *Vének Háborújában* úgy történik az átalakulás, hogy először is genetikai mintát vesznek Perrytól, majd szolgálatba lépésekor a 75 éves tudatát saját testének genetikailag módosított klónjába töltik át, amely sokkal fiatalabb, és sokkal többre képes, mint az elhagyott teste. És persze zöld. A tudat minden emlékével és tapasztalatával együtt átkerül az új testbe. A tudatátöltés folyamatát Scalzi így írja le:

Most megkezdem az áttöltést. Egy kis zavart érez majd. – Koppintás...

...és zuhanok...

jóóóóóóóóóóó messze

(és mintha finom lyukú hálón préselnének át)

és az összes emlékem úgy képen talál, akár egy elszabadult téglafal
tisztá villanásban állok az oltárnál

kathy közeledik a sorok között

látom hogy a lába beleakad a ruhába

kicsit megbotlik

aztán gyönyörűen helyrehozza

rám mosolyog mintha azt mondaná

ja mert ez megállíthat

*másik villanás kathyról *hová a fenébe tettem a vaníliát* és a csörrenés, ahogy
a tál a konyhakőre esik*

(az istenit kathy)

És akkor újra *én* vagyok, Russell doktor rendelőjében nézek kábán egyenesen dr.
Russell arcába, de közben a tarkóját is látom, és azt gondolom, *A mindenit, klassz
trükk*, és mintha sztereóban gondolnám. És akkor megértem. Két helyen vagyok egy-
szerre. Mosolygok, és látom, hogy a régi és az új testem egyszerre mosolyog.

– Megtörtem a fizika törvényeit – mondom Russell doktornak két szájból.

És azt mondja: – Bent van.

És rákoppint arra a rohadt PDA-ra.

És akkor megint egy lesz belőlem.

A *másik* én. Onnét tudom, hogy már nem az újra nézek, hanem a régre.

És az úgy néz rám, mintha tudná, hogy valami nagyon furcsa dolog történt.

És a szeme azt mondja: *Akkor rám már nincs szükség.*

És lehunyja a szemét.¹⁰

A tudat a regényben korrekt neuropszichológiai koncepcióként van bemutatva, vagyis tudatsémán alapuló áttöltés megy végbe. Az agyba előre kódolják a tudat egyénre jellemző kapcsolódásait, majd erre töltik rá a tudatot mint aktuális információhalmazt. Az áttöltődést Perry úgy éli meg, hogy megkettőzött érzékszerveivel egyszerre érzékeli mindkét testét: két nézőpontból lát és sztereóban hall, mert két testben jelen van egy időben.

A reguláris GyV katonák egy egész emberöltőt leélnek mielőtt a hadseregbe jelentkeznének, így ők emlékeznek régi életükre. Van azonban egy katonai alakulat a GyV-n belül, amely még ezeknél a módosított testet kapott katonáknál is különlegesebb, ezért hívják őket – értelemszerűen – Különlegeseknek.

A Különlegesek testét halottakból klónozzák, és teljes egészében mesterséges tudatot kapnak, amelyet az AgyGép generál. A Különlegesek, akár az emberi újszülöttek, egy világtalan világban ébrednek fel, ahol az AgyGép rak rendet pillanatok töredéke alatt, és a szakasz többi tagjával való, AgyGép generálta összekapcsolódás ad érzelmi biztonságot. A Különlegesek újszülöttek, nem ismerik régi testüket, csak az újról van tapasztalatuk. Az ő kiképzésük nem a testváltásról szól, az ő problémáik inkább szociális jellegűek, ahogy az egyikük megjegyzi: „mi csak egy rakás kétéves amorális gyilkos vagyunk”, vagy, ahogy az egyik idegen faj (a rraey) szülötte foglalja össze a róluk hallott pletykákat: „Hogy felnőttként születnek, készségekkel és képességekkel, de emlékek nélkül. De nem csak emlékek nélkül. Öntudat nélkül. Erkölc nélkül. Korlátok nélkül. [...] Humánus nélkül. [...] Gyerekkatonák felnőtt testben.”

10 VH, 68.

A történet ott válik érdekessé a *Szellemhadtest* című regényben, amikor egy áruló humán (Charles Boutin) lementett tudatát töltik be egy Különleges katona testébe, és a régi tudat felébred az újban. A fordulat számtalan kérdést felvet test és tudat kapcsolatát illetően. Például, hogy mi történik azzal a testtel, amelyik hátramarad a tudatátöltés után. A GyV katonákat tíz év után leszerelik, tudatukat visszatöltik a régi testükbe, és egy gyarmaton élhetik le hátralévő életüket. Akik azonban szolgálat közben meghalnak, azoknak a hátramaradt testét megsemmisítik, pedig a test valójában még él(ne). Vannak-e ezeknek a testeknek jogai? Van-e annak a klónozott testnek joga, amelyikbe még nem töltötték át a tudatot? Test és tudat szétválasztásának következményei elsősorban morális kételyeket vetnek fel a regényben. Például, hogy jó ötlet-e Boutin tudatát egy Különleges Katona testébe töltöni.

– Adja a Különleges Erőknek a tudatmintát – felelte Szilard – és Boutin génjeit. Felhasználjuk az egyik Különleges katonánknál. Mi úgyis többféle génkészletet használunk egy katona elkészítéséhez, technikai értelemben tehát nem lesz klón. Legrosszabb esetben, ha elbukik a tudatbetöltés, pont olyan lesz, mint a többiek. Nincs vesztenivalónk.

– Kivéve, ha sikerül a tudatbetöltés, és lesz egy különleges kommandósunk, aki árulást forgat a fejében – vetette ellen Mattson. – Nekem ez nem tűnik jó ötletnek.¹¹

Test és tudat szétválasztása olyan állapotot eredményez, mint a születés pillanata. Amikor még nincsen fogódzó a világhoz, amikor még nincsen testséma önmagunk észleléséhez. A Különlegeseket ezért csak az AgyGép bekapcsolása után ébresztik fel, hogy elkerüljék azt a fejlődési fázist, amelyet az újszülött jár be világra jötte után – és még jó pár éven keresztül. Az AgyGép pillanatok leforgása alatt alapvető tudásformákat generál az agyban, amelyhez a bejövő információk azonnal kapcsolódhatnak. A tanulási és tapasztalási folyamat radikálisan lerövidül ezáltal.

Boutin klónozott testét a többi Különlegessel (leendő szakaszával) egy időben ébresztik fel, csak éppen nem kapcsolják be nála az AgyGépét az ébresztés előtt, hogy megadják az esélyt a már benne lévő tudatnak az önálló ébredésre. Ami azonban nem történik meg. Boutin tudata nem ébred fel. Csak a teste tudat nélkül.

Úgy jött erre a világra, mint a legtöbb újszülött: sikítva. A világ körülötte csak formátlan káosz volt. Ahogy a világ feltűnt, valami közeledett hozzá és hangokat hallatott, ez megijesztette. Hirtelen elment, és közben még hangosabb hangokat adott ki. Sírt. Próbált megmozdulni, de nem tudott. Tovább sírt. Egy másik alak közeledett feléje. Az iménti tapasztalatból okulva félelmében felüvöltött, és menekülni próbált. Az alak hangot keltett és megmozdult. Tisztaság. Olyan volt, mintha a tudata felvett volna egy szemüveget. A világ a helyére került. Bár még minden idegének hatott, úgy tűnt, mindennek van értelme. Tudta, hogy még ha nem is ismeri mindennek a nevét, amit lát, de mindennek van neve, minden valami. Elméjének egy része életre kelt, és szeretett volna mindent a nevének nevezni, de nem ment. Az egész világ ott volt a nyelve hegyén.¹²

¹¹ SzHT, 43.

¹² SzHT, 60.

Az AgyGép bekapcsolásával aztán Boutin klónozott teste is tudatára ébred, és Jared Diracként kezd el öntudatot építeni magának. Ezzel elkezdődik a kiképzése a Különlegesek között. A Különlegesek nagyon erős kollektív tudattal rendelkeznek, a legtöbbjüknek nincs is szüksége a személyes tudatára, nem foglalkoznak személyes emlékekkel, mindent megosztanak, társaik élményeit, tapasztalatait és érzéseit maguk is megélik. Az információ az AgyGép általi összekapcsolódásban sokkal gyorsabban terjed, a tudás gyorsabban halmozódik azáltal, hogy egyszerre mindenki agyában jelen vannak a szakaszon belül. Az összekapcsolódásból való kizárás ezért leginkább büntetést és traumát jelent, az egyén ilyenkor annyira magára hagyottnak érzi magát, hogy sokszor elviselni sem bírja, dezorientálttá válik, fizikailag rosszul lesz. Harc közben is megtörténhet, hogy elveszítik egymással a kapcsolatot, így akinek nincsen egyéni/személyes léttapasztalata, annak akár az életébe is kerülhet az élmény.

A Különlegesek kiképzési ideje a valószínűleg kiképzési idejéhez képest ugyancsak drasztikusan lerövidül az AgyGép és az integráció által.

Steve Seaborg emelte fel a kezét.

~ Miért tart a valószínűleg kiképzése olyan sokáig?

~ Hadd mutassam be. Ma van a kiképzésük első napja. Tudják, mi az a vigyázz-állás, vagy ismerik a többi alakias mozgásformát? ~ A kiképzőszakasz tagjai üres tekintettel nézték Brahe-t. ~ Rendben. Itt vannak az idevágó szabályzatok. Jared érezte, hogy az agyát új információk öntik el. Az új tudás először vastagon és ömlesztve terült el a tudatán. Jared érezte, ahogy az AgyGépe a megszokott módon kibontva és kifejtve rakja helyére az egyes mozaikokat, összekapcsolva azokkal az ismeretekkel, melyeket első teljes napja után tudásként könyvelhetett el. Jared már ismerte az alaki szabályzatot. És a szabályokon túl felbukkant benne egy váratlan érzés is, amit tovább erősítettek és pontosítottak a szakasztársaktól érkező gondolatok és benyomások: a Brahe előtt lazán várakozó csoport egy része állt, egy másik a lépcsőn üldögélt, a harmadik a falnak támaszkodott, és ez egyszerre nagyon helytelennek tűnt. Tiszteletlennek. Szégyenteljesnek.

Harminc másodperccel később már feszes vigyázzban álltak Brahe előtt, négy sorban, négy oszlopban.¹³

Nemcsak a szükséges információt kapják meg pillanatok alatt az alaki mozgásformákhoz, hanem érzelmi információs csomagban érkezik rögtön a morális kondicionálás is hozzá, hogy tudják, mi a helytelen, és mi a helyes mozgásforma. A Különlegesekkel szembeni tartózkodó viselkedés, néha kifejezett félelem oka a valószínűleg részéről az, hogy nem tartják elég *emberinek* a klónozott és módosított emberi testtel rendelkező katonákat. Ezért bízzák rájuk azokat a feladatokat, amelyektől a reguláris katonák esetleg *embertelennek* érezhetnék magukat. Az „emberi” kategória érvényessége attól függ, hogy mennyire emberi még ez a test és ez a tudat, a gondolkodás és a viselkedés, nem utolsó sorban a külső megjelenés – és a Különlegesek nagyon a határon billegnek. A megértés is akadozik a kétféle katonai alakulat között: a regulárisok nem bíznak a Különlegesekben, a Különlegesek meg nem értik a regulárisokat úgy metaforikus, mint szó szerinti értelemben. A Különlegesek értetlenül állnak a regulárisok megélt és hátrahagyott évtizedei előtt, de nehe-

13 SzHT, 76.

zen követik a hangzó emberi beszédet is, amely számukra felfoghatatlanul lassú összevetve az AgyGéppel történő online kommunikációval.

A bizalom növelése céljából a Különlegesek kulturális nevelést is kapnak a regulárisok nézőpontjának megismeréséhez és megértéséhez. A tudást ehhez természetesen a könyvek és a filmek jelentik, ráadásul pont azok az alkotások, amelyek saját maguk megértéséhez mintegy metafikcióként kapcsolódnak.

A Frankenstein-történet például, amelynek elolvasását Dirac feladatként kapja az egyik oktatójától, egy sor kérdést indít el benne saját és alakulatának identitását megértendő, főként az „emberi/nem emberi” kategóriák irányában, amely megkülönböztetést Dirac inkább a másokkal szembeni megértés függvényeként értelmez, semmint az emberi test és tudat mesterséges vagy nem mesterséges mivoltaként.

Ő is, ahogy a teljes 8. szakasz, sőt az összes Különleges, ugyanannak a származás szörnynak a spirituális leszármazottai, amelyet Victor Frankenstein állított össze holtak testéből, és villanyozott életre. Jared maga előtt látta, miképp tölti el a büszkeség Frankensteint, amiért életet teremtett, és hogyan vesz rajta erőt a félelem, és tagadja meg teremtményét, miután az megkapta az élet ajándékát.¹⁴

A szakasz többi tagjával közösen hallgatják azokat az előadásokat, amelyek a gyarmatosítás előtti csillagközi háborús filmekről szólnak, vagyis abból a korból valók, amikor ember még nem találkozott földönkívülivel – így ismerkedvén meg a földi kultúra idegenképével, a humán faj idegen lényekkel szembeni viselkedésének gyökereivel.

Az ötödik napon, miután a délutánt elméleti oktatással töltötték – az emberi gyarmatok elhelyezkedéséről és azok viszonyáról az idegen fajokhoz (amely viszony gyakorlatilag mindig pocsék volt) –, a 8. szakasz kritikusan végigszemlélte a gyarmatosítás kora előtti spekulatív műalkotásokat, melyek idegen lényekkel vívott csillagközi háborúkról szóltak. A Világok harca rendben volt, egészen a végéig, amit a szakasz kissé olcsó trükknek talált. A Csillagközi invázióban volt pár jó akciójelenet, de túl sok filozófiát kellett hozzá kibontani. A filmváltozatot jobban fogadták, bár felismerték, hogy az sokkal primitívebb. Az Örök háború megmagyarázhatatlanul elszomorította őket, az eszme, hogy egy háború ennyi ideig tarthat, egyszerűen felfoghatatlan volt a csoport számára, amelynek tagjai csupán egy héttel azelőtt születtek. A Csillagok háborúja után mindenki fénykardot akart, és bosszankodtak, hogy a hozzá való technológia nem létezik. Ugyancsak mindenki osztotta a nézetet, hogy az ewokoknak ki kellene halniuk.¹⁵

A Különlegeseket összekapcsoló és a tudatukat irányító AgyGép működéséről visszaszerezés módjára pont az áruló humán, Boutin és egy ellenséges faj, a raey egyik egyede, Cainen adminisztrátor tud a legtöbbet. Boutin kutatóként dolgozott az AgyGép-fejlesztéseken, Cainen adminisztrátor pedig az emberi genetika szakértőjeként a Raeynél. Miután utóbbit fogságba ejtették, azt a feladatot kapta, hogy tanulmányozza az emberi agyat és Boutin tudatát. Az alapvető problémát így ő fogalmazza meg az áttöltéssel kapcsolatban: „Dirac közlegénynek már van saját tudata. Saját énképe. Ha Boutin tudata felébred, nem egyedül lesz oda-benn.” Vagyis várhatóan két tudat lesz ugyanabban az agyban.

Jared Diracban akkor ébred fel Boutin tudata, amikor azok emlékei egy váratlan prousti benyomásra feltörnek: medvecukrot eszik, amelyet Boutin is szeretett.

- Na, milyen? – kérdezte az árus a szokatlanul lelkes habzsolás láttán.
- Remek – felelte Jared teli szájjal. – Igazán kiváló.
- Majd megmondom a férjemnek, hogy akadt még egy rajongó a csapatába. Jared helyeslően bólintott.
- Igazából két rajongó. A kislányom is imádja.
- Még jobb – válaszolta az árus, de addigra Jared már továbbállt gondolataiba merülve, és az irodája felé tartott. Lenyelte a szájában forgatott cukorgombócot, és már éppen nyúlt a zacskóba a többiért, amikor hirtelen megtorpant. A kislányom, gondolta, és a gyász gyomorszájon vágta. Megrázkódott, és a járdára hányta a lenyelt cukrot. Ahogy az utolsó édességdarabot is fölkehőgte, egy név jelent meg a tudatában.
- Zoë – gondolta. – A kislányom. A kislányom, aki halott.*
- Egy kéz érintette meg a vállát. Jared hátrahőkölt, és majdnem hanyatt esett, ahogy próbált elhárítani, a cukorkás zacskó kirepült a kezéből. Ránézett a nőre, aki megérintette a vállát, GYV-katona lehetett. Furán nézett rá, aztán rövid, éles rezzenést érzett a fejében, ami olyan volt, mintha emberi beszédet gyorsítottak volna a tízszeresére. Aztán megint, és újra. Mintha két pofont kapott volna, de belülről.¹⁵

Dirac testképe abban a pillanatban darabjaira hullott, amint az agya elvesztette azt a tudati mintát, amelyet addig használt, és hirtelen egy másikra váltott. Egyensúlyát veszítette (majdnem hanyatt esett), és kontrollját veszítette (hányt). Nyilván egy neuropszichológus találna hibát a folyamatban, de annak bemutatására, hogy egy személyben két tudat hatalmat vált, Dirac viselkedése hiteles példát nyújt.

Ahhoz, hogy Boutin emlékei a felszínre törhessenek, kellettek fogódzók, és ezek még nem voltak meg akkor, amikor Dirac „megszületett”, pontosabban szólva amikor felébresztették, mert ezek a fogódzók idővel alakultak ki saját tapasztalatokból, saját élményekből. Ezen a létrán tudott aztán kimászni Boutin tudata a mélyből, és eredményezett egy harmadik személyiséget a másik kettő kombinációjából. Mert minden egyes tapasztalattal formálódik az egyén tudata, válik újra mássá és mássá, sohasem konstans. Dirac a saját erejéből nem tudott volna Boutinná válni, még ha akart volna, sem, mert már rendelkezett saját személyiséggel, amelyet azonban a feltörő emlékek nyomán láthatóan nem volt képes egyben tartani. A katonai vezetés választás elé állítja: vagy újra áttöltik bele Boutin tudatát, és akkor Jared Dirac megszűnik létezni; vagy Dirac együttműködik, és igyekeznek minél több Boutin-emléket a felszínre hozni, amelynek eredményeképpen szintén elveszítheti saját identitását. „Az eredeti terv az volt, hogy én legyek ő. Ehhez képest az olyanná válás *lehetősége* hagy némi helyet önmagamnak is” – magyarázza Dirac Wilson hadnagynak, és bár az utóbbit választja, mégis maga a *döntés* meghozatala lesz a legerősebb érv Dirac számára ebben a helyzetben. Az egyetlen kapaszkodó, amely – történjen bármi is – bizonyítani tudja *saját* tudatának létezését. Ezt az alapvetően individuumból-központú emberi képességet szintén Cainen adminisztrátor magyarázza el neki – vicces módon éppen egy raey egy genetikailag módosított humánnak:

15 SzHT, 85.

16 SzHT, 150.

- Folyamatosan hozok döntéseket – ellenkezett Jared.
- Csak nem komolyakat. A kondicionálás és a katonaélet során készen kapta a döntéseket, a választás legkisebb esélye nélkül. Valaki úgy döntött, hogy létrehozza magát. Utána valaki úgy döntött, hogy betöltik valaki másnak a tudatát a maga agyába. Utána úgy döntöttek, hogy harcost csinálnak magából. Kiválasztották a megvívandó csatákat. Majd úgy döntöttek, hogy kiszolgáltatják nekünk, amikor ez szolgálta az érdekeiket. És a következő lépésben azt választanák, hogy feltörik az agyát, akár egy tojáást, hogy Charles Boutin tudata szabadon előnthesse a magát. Csakhogy én úgy döntöttem, hogy magára bízom ezt a döntést.
- De miért? – értetlenkedett Jared.
- Mert megtehetem. És mert meg kell tennem. És mert senki más nem engedi meg ezt magának. Ez a maga élete, katona. Ha úgy dönt, hogy továbbmegy ezen az úton, javasolni fogunk módszereket, melyek szerintünk a felszínre tudják hozni Boutin további emlékeit és személyiségelemeit.
- És ha nem? Akkor mi lesz?
- Ez esetben jelentjük a Katonai Kutatásoknak, hogy megtagadjuk a kísérletezést magával.
- Találnak majd mást, aki megcsinálja.
- Minden bizonnyal – értett egyet Cainen. – De ahogyan magának megadtuk a döntési lehetőséget, ugyanúgy nekünk is megvan a magunké.¹⁷

Dirac történetét tovább boncolni nem akarom, hogy elkerüljem a további spoilereket, és hogy le ne lőjem a slusszpoént, de tanulmányom szempontjából nagyjából eddig a pontig is érdekes az ő története. Van azonban még egy katonai alakulat, amely a testhatárok eltolása szempontjából mindenképpen figyelmet érdemel.

Módosítások tekintetében az embertől még csak nem is a Különlegesek állnak a legtávolabb a GyV-ben, hanem a *gameránok*, azok az emberek, akiknek a testét teljesen az űrbeli élethez igazították: sziklára emlékeztető, teknőcformájú testet kaptak, négy egyenlő hosszúságú és három ízből álló végtaggal. A tenyerek befelé forduló hüvelykujja mint az emberi faj egyik ismertetőjegye maradt a gameránok egyetlen emberi testre emlékeztető jegye.

- ~ Mi emberek vagyunk ~ mondta Martin. ~ Legalább annyira, mint maga.
- ~ Nem látszanak embernek ~ szaladt ki Jaredből, de azonnal megbánta.
- ~ Hát persze hogy nem. Mivel nem a megszokott emberi környezetben működünk. Arra a környezetre adaptáltak bennünket, ahol élünk.
- ~ Hol élnek?
- Martin egyik végtagja körbeintett.
- ~ Itt. Alkalmasak vagyunk az űrbeli életre. Vákuumbiztos testünk van. Fotoszintetizáló csíkok adják az energiát. ~ Aztán Martin teste alsó részére mutatott. ~ És itt van egy módosított algákat tároló szervem, amely ellát oxigénnel, és minden szerves tápanyaggal, amire szükségem van. Heteket tudunk az űrben tölteni obinok után kémkedve és a dolgaikat szabotálva anélkül, hogy észrevennének minket. A GyV űrhajóit keresik, és teljesen össze vannak zavarodva.¹⁸

A testhatárok eltolása két szinten zajlik tehát az *Old Man's War* ciklusban: a fizikai képességek szintjén és a test reprezentációjának tudati szintjén.

¹⁷ SzHT, 161.

¹⁸ SzHT, 178.

A módosított testtel rendelkező katonák számára a Gyarmati Véderő módosított tudatot is fejleszt, amely az új képességekkel rendelkező testük felett uralkodni képes. A kiképzésük során kialakított testsémájuk, akárcsak a hétköznapi embereké, négy fontos faktorból tevődik össze: vizuális, taktilis és akusztikai információkból; emocionális élményekből és azok hatásaiból; társas tapasztalatokból (abból, ahogy a másik megtapasztal minket és a mi erre adott reakciókból); saját testünk értékeléséből és saját testünkkel szembeni viselkedésünkéből.¹⁹

A GyV kötelékébe tartozó és különböző feladatokat ellátó katonák mind a négy területen szereznek élményeket és tapasztalatokat a maguk módosított testével és számítógép által irányított vagy éppenséggel generált tudatával, így testképük nem sérült, csak éppen mesterségesen befolyásolt. És mivel az egyén testképe egyúttal identitását is meghatározza, labilis egyéneket csak elvétve találunk mind a regulárisok, mind a Különlegesek vagy a gameránok között. Sőt, gyakorlatilag nincsen vidámabb ember az űrben lebegő, vákuumban szexelő, módosított algákon élő és teknős alakú Martin ezredesnél.

Irodalom

SCALZI, John, *Vének háborúja*, ford. Pék Zoltán, Budapest: Agave Könyvek, 2012.

SCALZI, John, *Szellemszűz*, ford. Farkas István, Budapest: Agave Könyvek, 2013.

SCALZI, John, *Az utolsó gyarmat*, ford. Makai Péter Kristóf, Budapest: Agave Könyvek, 2013.

SCALZI, John, *Zoé története*, ford. Farkas István, Budapest: Agave Könyvek, 2013.

SCALZI, John, *A lázadás hangjai*, ford. Pék Zoltán, Farkas István, Budapest: Agave Könyvek, 2014.

SCHILDER, Paul, *Das Körperschema*, Berlin: Springer Verlag, 1923.

Moving of body boundaries in John Scalzi's military SF cycle

In the world of John Scalzi's *Old Man's War* cycle mankind populates different planets and not only humans but aliens colonize livable worlds in the universe. A harsh battle rages on for the livable worlds. In my study I explore the moving of body boundaries, the motor and sensor effects of body modification and their combined effects on the human psyche within the framework of Scalzi's novel cycle and the genre of military SF.

Keywords: body modification, military SF, human psyche, aliens, human mankind

Sz. Molnár Szilvia

ELTE BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet,

Budapest 1088, Múzeum krt. 4/A

szilvia.szmolnar@gmail.com

19 Vö. Paul SCHILDER, *Das Körperschema*, Berlin: Springer Verlag, 1923.